

INTERJÚ MAKOLDI SÁNDORRAL

Csóka Balázs, Dénes Eszter

„... Makoldi Sándor képi közlendője ezer éveket fog át, ősi bölcsességeket menekít és teremt újjá kultikus keretek között, hallatlan formabiztonsággal és színérzékenységgel. (...) A *Szarvasvadászaton* természetesen visszatérő motívum a szarvasság is, de ugyanennek a minőségnek a túllépésén, a test farrészénél két emberalak, vagy egynek a kettőssége bomlik még ki. Az egészben tényleg van valami varázslatos. Ez az a világ, ahol érzi az ember, valahogy így történhetett magának a mindenségnek a születése! Földeregenek a dolgok, elkezdnek alakot öltetni, az alakok konkretizálódnak egy fokig, kapcsolatba lépnek egymással, és amikor az idejük lejárt, szerepüket végigjátszották, akkor vagy ők maguk, vagy egy részletük érik továbbteremtővé, és utána már belőlük alakulnak a következő világok. Tehát nem e rövid életre szület-

tünk, majd „feldobjuk a talpunkat”, mint manapság tartják, hanem a dolgok mennek tovább, nincs egyszer és mindenkorra – Madáchcsal szólván – „vége a komédiának”. S attól függően, hogy mi hogyan végeztük a dolgunkat, kerülünk magasabb szintre, vagy sodródunk vissza az anyagi világ folyamaiba. A *Szarvasvadászaton* leolvashatóan megvan a kapcsolata a *Cantata Profanaval*, ugyanígy a két ikertestvér típusú mondáinkkal és meséinkkel, de egyikre sem illik rá ezek körül hézag-talanul a kép szereposztása, illetve díszletezése. Nem illusztráció ez a mű sem a szó szokványos értelmében. A teremtő őselvet lehet megérteni, a misztériumot lehet átérezni, ha az ember ráhangolódik, mert elejétől végéig maga a létesülés – nem az, hogy mi lesz a folyamat vége, hanem ahogy létrejönnek a dolgok! – idéződik meg benne, általa. És mindvégig úgy, hogy

egyszerűen el kell hogy higgyem... (...) Makoldi műveiben egyetlen egyes idézettel sem találkozunk! Csakis a művész – kortárs művész – egyéniségén átszűrte, kifejezetten a mának és rajta keresztül a holnapnak szóló üzenetekkel.”

Pap Gábor

► **Fiatalkorban az ember nem tulajdonít jelentőséget annak, hogy valaki mikor születik és hová, de ahogy öregszik, egyre inkább úgy érzi, nincsenek véletlenek.**

1945. augusztus hatodikán két rossz jött a világra, az egyik én voltam, a másik meg az atombomba... Ez a nap a kereszténységben éppen Jézus színeváltásának napja. Ez festői program...

► **Korábban Tokajban is volt műterme, jelenleg Debrecenben él és alkot. Családi kötődés fűzi a városhoz?**

Anyai ágon debreceni a család, édesapám erdélyi származású. Én is itt születtem volna, de olyan furcsán alakult

az élet, hogy édesapámot behívták katonának Beregszászba. Nagypámát is behívták, nagymamám ment utána Bácskába. Ekkor anyám befogott egy szekeret két lóval, és elindult apám hadteste után, egyéves bátyámmal, rettenetes viszontagságokon keresztül. Így végül egy kis faluban születtem, München mellett. Édesapám szerencsére amerikai fogságba került, így a háború után rögtön hazatérhettek. Amikor az Édesanyám által mesélt viszontagságokra, a két világháborúra, Trianonra gondolok, mindig megállapítom, hogy mi egy szerencsés világba születünk, egy békés korszakban. Ugyanakkor latolgat-

tam, milyen szép is lenne úgy élni, hogy a mi népünk igazsága van felül... Mindközben próbáltam élni a szovjeturalom alatt, és megalkotni mindazt, amit belülről megéltem. Ez egy festőnek program, ennek mentén igyekszik megtenni azt, amit lehet.

► **Hogyan indult a program végrehajtása?**

Egészen különböző szinteken lehet erről beszélni. Hétköznapi értelemben ügyes volt a kezem. Rossz, elkényeztetett gyerekként többször eltörtem a bal kezem, így jobbkezes lettem balkezesként. Nagyon szerencsés adottság ez a rajzolásban és a festésben egyaránt,

mert ha az embernek elfárad az egyik keze, folytatja a másikkal. A mi időnkben nem volt olyan gyerekrész, amiről a mai értelemben beszélhetünk. Édesapám minden tavasszal leszóratott egy kocsit homokot, mi abban játszottunk. Külön nem rajzoltunk, hanem megépítettük, amit akartunk. A várakat, a harcokat inkább plasztikából valósítottuk meg. Ez nem művészet volt, hanem játék. A szigorúan vett rajzolás – ha a saját gyerekeimre gondolok, akik itt az emeleten nőttek fel –, az egy kényszer, hiszen a gyerekeknek nincs kellő mozgástere, lehetősége, amiben kiélheti magát, így marad a rajzlap. Ha jól emlékszem, az első akvarellem az általános iskola előtt született, melyhez a bátyám vízfestékkészletét használtam. Anyámék Németországból hoztak egy kis képet, vegyes technikával, arról a vidékről, ahol én születtem. Az alpesi jellegű táj nagyon tetszett nekem, az Alföldön ilyet nem lát az ember. Megrajzoltam és megfestettem, beraktam az üveg elé a kis képet. Vártam, mikor veszik majd észre. Így kezdődött...

► **Mikor fedezték fel a tehetségét?**

Már az általános iskolában kitűnt, hogy jól rajzolk. Képzőművészeti gimnázium csak Budapesten volt, én azonban nemigen szerettem volna oda menni. Édesapám már nem élt, de anynyira kérte a család, hogy megígértem, elmegyek a felvételire. El is mentem, egy hokedlin álló köcsögöt kellett rajzolni valami drapériával, reggel 8-tól délig. Csak azt nem mondtam meg nekik, hogy nem fogok rajzolni. Néztem a többieket, szerényen megállapítottam, hogy én jobban rajzolk, mint ők, de mégsem vágytam erre. Volt egy idősebb felügyelőtanár, a beadás előtt nem sokkal felállt, körbejárt, és ránézett az én üres rajzlapomra. – A te rajzod hol van? – kérdezte. – Nem rajzoltam, mert nincs kedvem – válaszoltam. – Nem hiszem én azt, szerintem nem is tudsz te rajzolni – felelte. Ezt komoly sértésnek vettem, és visszavágtam: – Az itt lévők-nél jobban rajzolk. Ránézett az órára.

– Van még egy fél órád, bizonyítsd be! Annyira felbosszantott, hogy elkezdtem rajzolni. Megnézte, majd csak annyit mondott: – Igazad van, fel vagy véve. Kiváló pedagógus volt, megfogott a hiúságomnál.

► **Hogyan teltek a kisképzős évek?**

Gimnazista koromban is nagyszájú gyerekek voltam, ez azóta is megmaradt. Az iskola lapjába írtam egy vitaindítónak szánt cikket, amibe még az osztálytársaim is belekontárkodtak. Ez annyira felbőszítette a tanári kart, hogy az én addig nagyon jó helyzetem és megítélsem is megváltozott. A Képzőművészeti Főiskolára nem vettek fel, habár már elsős koromban megosztott díjat kaptam egy nagyedves sráccal. Tudták, hogy nem vagyok rossz kezű, de azt mondták, hogy tanuljak tisztességet..., és igazuk is volt. Egerbe viszont felvettek. Itt jobban rajzoltam, mint a többiek, ezért nem

kellett arra törekednem, hogy nagyon komolyan viselkedjek a rajzórán. Így arra is volt lehetőségem, hogy a saját világom ki tudjam alakítani. Lehet, hogy a főiskolán a mesterek hatása miatt ezt nem tudtam volna megtenni.

► **Az oktatás ezek szerint nem a gyerekből indul ki, hanem az akadémista szemléletből?**

Mire az ember gimnazista lesz, elég magas fokon megtanítják egy akadémista majomkodásra, de az nem önmaga. Az első festmény, ami Édesanyámat ábrázolja, olyan, mint egy idős festő műve, pedig én akkor egy szertelen fiatal voltam. Az a formanyelv, amit tanultunk, ellentétben volt mindazzal, amit én szerettem volna. Emlékszem, szerettem volna megfesteni azt, hogy Debrecenből elutazom Pestre, és visszajövök. Ez filmtéma, de én képen is meg akartam fogalmazni. Éreztem ugyanis, hogy nem egy egyszerű küklopsz-perspektívában

▲ Szarvassá válás, 1998

élünk, mint azt az akadémista tanításból ismertem, hanem egy térben, időben mozgó világban. Izgatott ez a világ, csak nem voltak eszközeim hozzá, hogy megvalósítsam. Az egri főiskolás évek alatt a legolcsóbb albérletben laktam, a város szélén, ahol már szőlő és kukorica termett. Az állványomat kiraktam a növények közé, és hajnalban kezdtem festeni, miközben folyamatosan változott a fény. Éjszakába nyúlóan dolgoztam, amíg olyan helyzetbe nem jutottam, hogy amit éreztem, azt megtaláltam a képen is. De ez egy vak vezet világtalant dolog volt, mert az ember nem tudja, milyen szeretne lenni, vagy ha érzi is, nem tudja, hogyan kell megvalósítani. Csontváry azt mondja erre: „kit érdekel az én hernyóságom...”.

De a pille, az más. Az alkotás folyamata olyan, mint egy bábból való kikelés – még ő sem tudja pontosan, de érzi, hogy ki kell jönnie a bábból, és akár pille is lehet.

► **Ez az út minden alkotónak elég nehéz, az építésznek is.**

Különösen akkor nehéz folyamat, amikor nem egyenes a fejlődés, amikor nem a vizuális nyelvétől jutunk el a magasabb szintig, hanem egy akadémista vargabetűvel kell kiszabadulnia az embernek az akadémizmus esztétikai rácsából. Később, immár magam is tanárként, úgy gondoltam, nem követem azt az utat, ahogyan engem tanítottak. Fontosnak tartottam megismerni és tanítani azt a folyamatot, ahogyan

a gyermeknek kialakul az anyanyelvi vizuális szintje. Ez pontosan olyan, mint az anyanyelv elsajátítása, hiszen arra sem tanítanak senkit. Azt a gyereket magától megtanulja, vagy fölszedi a környezetéből. Ha azt mondom, hogy ez egy szék, annak fogalmához hozzátartozik, hogy négy lába van, egy ülőkéje, egy háttámlája. A gyerek ezt a fogalmat ragadja meg rajzolás közben, és sosem rajzol olyat, hogy ne lenne négy lába, vagy az ülőke ne lenne megemelve, hogy annak a formája is látszódjon. Tehát nem a látszatot – mint amit az akadémista tanítás hangsúlyoz –, hanem a fogalmat írja mondatokká. Ezt nevezem én anyanyelvi szintnek. Míg a zenében Kodály, Bartók és Lajtha munkásságának köszönhetően ez pedagógiai szinten is megvalósult, a képzőművészet területéről ez még ma is hiányzik.

► **Voltak, akik utat mutattak. Maga Csontváry is szeretett volna tanítani, csak aztán 1919-ben éhen halt...**

Földi Péter ugyan fantasztikus módszert dolgozott ki e téren, de ebből nem lett országos pedagógia, nem került be a közoktatásba, pedig nagyon nagy szükség lenne erre. Így egyfajta korszerűség majmai leszünk csupán, ami mögött nincs valódi, megélt életérzés. Utánzatból és másolásból pedig nem lesz élet, kihal az eredendő alkotás, mert csak teremtő alkotói megéléssel lehet a Teremtést is szolgálni. Kerestem magam is azt az utat, ami az élet útjára visz. Ha Magyarországon vagyok, akkor a magyar élet vizuális útjait. Az ember hosszan beszélhetne erről az útról..., elmondhatja a különböző szinteket, de beszéljenek inkább a festmények.

► **Földi Péter egyik tanítványának macskás rajzát Molnár V. József is gyakran említette előadásain. A gyerek nem egy állapotot, hanem egy történetet rajzol le, például azt a folyamatot, ahogy az állat fölmászik a fára.**

Molnár V. József és Pap Gábor is fontosnak tartotta azt, hogy a gyerek a mi hétköznapi értelemben vett téridőnkben hogyan fogalmaz. A rajzlap egy sík,

a hiányzó téri harmadik dimenziót nem vetíti rá. Tehát nem csal teret a síkra, mint egy akadémista kép. Helyette viszont a gyerek az időt használja, a történetet, például a macskáét. Ráadásul nemcsak történeti minőségeket vetít rá a rajzára, hanem etikai szinteket is. Ugyanis a macska mérete, amikor gyilkossá válik, más léptékű lesz, mint amikor csak mászik. A gyerek a teljes életélményét ábrázolja, és fogalmaz a téridőn belül az adott lehetőségnek megfelelően, és nem hazudik.

► **Szülőként óriási élmény a gyerekrajzokat figyelni, megfejteni.**

Az én vizuális nyelvemnek is vannak pillérei, az egyik a gyerekrajz. Három gyermekem van és kilenc unokám. Az ő rajzai nagyon sokat segítettek abban, hogy felnőtt módon visszatalljak a saját gyermeki rajzaimhoz, pedig nem is emlékszem, hogy lettek volna. A gyerekek megküzdnek a rajzaikban az eredményért, miközben a szülő sokszor nem is tudja, hogy a gyerek miért szalad oda hozzá, és mutatja meg a művet. Egy idő után rájön arra, hogy a szülő nem beszélte ezt a nyelvet anyanyelvi szinten, nem érti, miért örül neki a gyerek, vagy éppen miért tépi szét. A lányom egyszer egy gépirólagra rajzolt: körbe-körbe húzta a vonalat, már régen kiszakította a lapot, de még mindig húzta. Egyszer csak odarohant az édesanyjához, oda-bújt. – Mi van veled? – kérdeztük. – Félek – mondta, és rámutatott a rajzra... Próbáltam megtudni, hogy mitől, de kicsi volt még, hogy szavakba öntse. Eltelt egy év, éppen együtt sétáltunk, amikor a közeli mezőgazdasági lerakattól egy traktor dübörgött át a keskeny utcán. Annyira megijedt, hogy szinte remegett. Feljöttünk a lakásba, kislányom pedig elővette a rajzát, és elmesélte, hogy ettől félt hajdanán is.

► **Megvolt a belső élménye, és addig figyelte a vonalakat, míg újra át nem élte? Ezeket a rajzokat sokan az anya óvó ölelént vagy fészeként magyarázzák.**

Ha egy ilyen rajz harmóniába hozza a

▼ Erdőben, 1969

gyereket, akkor ez így is van. De gyorsan rajzolva, szinte kiszakítva a lapot, ennek pont az ellentéte a létrejövő örvény, ami ki is vihet ebből a világból. Ha nem beszéljük ezt az anyanyelvet, ami alapján megállapíthatjuk, hogy ez nem fészek, hanem örvény, akkor nem érezzük azt az óriási különbséget, ami ezek között feszül, noha ezt két, majdnem azonos mozgás eredményezi. A gyerek minden gesztusában tudja, hogy mit csinál. Vannak olyan élményei, amelyek tudatosak, és vannak olyanok, amelyek tudat alatt. Ezek mindannyiunkban együtt munkálkodnak, de a felnőtt már nem tudja vizuálisan kifejezni magát anyanyelvi szinten. Helyette egy pótnyelvet tanítanak neki. Ez minden téren így van, legyen az testnevelés-, vagy rajzóra. Az iskola csak részleges dolgok

mechanikusan osztályozható, szűkített keretét öleli fel.

► **Ez világjelenség?**

Igen, de egyértelműen Európából terjedt szét. Olyan hibával működik ez az oktatási rendszer, ami – nem véletlenül – két világháborút szült. Amikor részlegességek törvényekké válnak, akkor az azokból jövő tartalmak felboríthatják a természetes egyensúlyt. A mi nyelvünk még tudja ezt az egyensúlyt, részben azért, mert ragozó nyelv. Azaz alanyi értelemben is tudja mondani azt, hogy nap, de mint égitestet is ki tudja fejteni. De azt is, hogy a Napnak útja van, ezért egy nap egy időszint, de ha valami „napos”, az a Nap karakterét jelenti. Ezért van az, hogy minden egészséges gyerek arccal rajzolja a Napot, és sugárzóan.

▲ Édesanyám, 1961

► **Mindeközben az óvodában és az iskolában is azt kéri a gyerekektől, hogy ne rajzoljanak már a Napnak arcot, hiszen nincs neki...**

Magyarázza meg az a szegény gyerek, hogy miért rajzolja ilyenre: hiszen az minden életnek az adója mint energia... És ha óriási távolságban van is tőlünk, akkor is melegít, simogatja az arcunkat, boldogok leszünk tőle. Ezt egy gyerek érzi, tudja, mert a teljességét rajzolja meg annak a hatásnak is, amit a Nap jelent a Földön. Ezt levágni, és arra hivatkozni, hogy az egy csillag, butaság. Az efféle szűkített értelmezést preferáló pedagógusok sem maguktól ilyenek: ezt tanulták a tankönyveikből. A világban annyi hazugságot tanítunk az igazságok helyett... A magyar nyelv csodálatosan fejezi ki ezt: igaz, vagy az i betűt levéve: gaz... Az igazság helyett a gaszág. Aki az igazság szerint él, az igaz lesz. Aki azt az igát, ez a szabadságunk, nem veszi magára, és nem úgy viselkedik, az gaz lesz. Összetéveszti a dolgok lényegét, nem teremtő, hanem hamis módon viselkedik.

► **Miben látja, hogyan alakult ki ez a rész-igazságokra épülő rendszer? Ez egy szellemi kiüresedés eredménye?**

Megkérdeztem egyszer a hároméves gyerekeket, mi akar lenni. Az egyedüli igazán jó választ adta: minden! Az ember a teljességbe születik, és a teljesség rendszerét érzi magához méltónak. Ezért lehet az, hogy úgy érzi, az Isten a saját képére teremtette. A Teremtő által létrehozott mindenség törvényei szerint kellene élnünk. Ha tudunk a mindenségről, akkor erre a válasz az, hogy minden akarok lenni! Ebből nagyon sok dolog már az életünk elején elsorvad bennünk. Ha valakinek manapság van egy kiemelkedő képessége, akkor az lesz az uralkodó az ő életében. De ha valami a mindenséghez képest részleges, még akkor is, ha jó, az azt jelenti, hogy nem tudja egyeztetni az egészszel. Ez a részleges a festőknél például egyéni mitológiához visz. Ilyen festő például Gulácsy, szemben Csontváryval. Ennek a veszélye bennünk van.

► **Ha az oktatásunk legalább irányultságában az egész és a rész viszonyát az egészhez próbálná kötni, akkor nem lenne annyi baj?**

Ma egy színekort megtanítunk úgy, hogy a színeket osztályozzuk: van három alapszín, amelyet nem lehet másból kikeverni, van két tónusszín, a fehér és a fekete, és ezeknek a keveréséből jön ki az összes szín. Pedig úgy is taníthatnánk, hogy megkérdeznénk a gyerekeket, hogy a három alapszín miért alapvető, és miért nem lehet másból kikeverni. Erre szerintem előbb-utóbb minden gyerek tudna válaszolni. Ezt analógiásan lehet megérteni. Vajon a kék legnagyobb élményében mihez hasonlít? Az éghez, annak is van sötétebb és világosabb változata, ennek a tükre a víz. Tehát az égnek a karaktere a kék szín. A sárga mihez köthető? A legnagyobb élményben a Naphoz. Hát a piros, az milyen? Általában a vér jut a gyerekek eszébe. Kérdés, hogy melyik szín hogyan viselkedik. A kék úgy viselkedik, ahogy látjuk: az éjszakai ég kékje az űrt, ürességet adja. A Nap fénye ezzel szemben mindig telít, sugárzik felénk. Ha ezt abszolút értelemben veszem, a kék elvonó szín – minél sötétebb, annál inkább az űrbe,

▲ Szarvasvadászat, 1986

a nihilbe visz. A Napnak akkor a legnagyobb az energiája, amikor a fehérig izzik. Annyira, hogy ha eléteszem az ujjamat, piroslik a vér, és akár egy röntgenképen, látom a csontot benne... A piros pedig statikus, de ha a pirosat a kékkel keverem, akkor a lét és a nemlét határszínét adja, a lilát. Ha sárgával keverem, akkor rózsaszínt kapok. Vajon mit szólna az utca népe, ha egy újszülöttet fekete ruhába öltöztetnénk? Annyira abszurd, hogy el sem tudjuk képzelni. Egy csecsemőnél ez felháborító, mert ő nem az elvonó energiában van, ezért egyértelmű, hogy fehér, rózsaszín, vagy világoskék ruhát adunk rá. Ezt tudja a népszokás is. Ugyanakkor mi nem ezt tanítjuk, hanem – kiragadva környezetéből – egy olyan színekort adunk, aminek csak az optikai keveréséről beszélünk. A lényegét azonban nem tanítjuk. Pedig a magyar nyelv ezt úgy mondja, hogy kiegészítő szín. De mit egészít ki? Van három alapszín, abból ha kettőt összekeverek: a sárgát a kékkel, az zöld lesz, annak a kiegészítő színe a harmadik alapszín, a piros. Mit egészít ki? A mindenség teljességét! Ez a három alapszín a teljességben három karakter: az elvonó, az adó, és

◀ Az Úr színe előtt. Erőhívás sorozat IX., 2000

a fenntartó. A világ így működik. Ha abból csak kettőt keverek, az lesz a zöld, a természet színe, és ha a pirossal kiegészül, a mindenségé. A nyelvünk jól mondja, de mi nem figyelünk rá. Nem gondoljuk át, milyen tartalmat jelent, mert már mechanikusan értelmetlenül használjuk a saját szavainkat. Nem nyelvtant tanítunk, hanem helyesírást.

► **Az egyik pillér tehát a gyermeki vizualitás, de mi a másik a saját út megtalálásában?**

Még gimnazista koromban láttam az első Csontváry-kiállítást, aki mint festő visszavezetett a dolgok lényegéhez. Igen sokat olvastam gyerekként, különösen azt, ami nem volt kötelező... Még Bernáth Aurél írásait is elolvastam, mert tudtam, hogy ha majd a Képzőművészetre kerülnék, akár ő is oktathatna. Csontváryról, hogy a legcsúnyábbakból idéztek, ő olyanokat írt, hogy A sétalovaglás a tengerparton című kép szikláit kevésbé illúziókeltek, mint az állatkert műszikláit. Ezek a képek abban az időben raktáron voltak, nem láthatta őket senki. Ugyanakkor néztem Bernáth Riviéra című képét, és arra gondoltam, hogy annak szikláit nekem teljesen életteleneknek

tűnnek. Amikor pedig megláttam az idézett műsziklákat a Csontváry-kiállításon, az volt az érzésem, hogy olyan energiát adnak, amit nehéz szavakba önteni. Festőként pedig, ahelyett, hogy agyonnyomtak volna, arra inspiráltak, hogy megtaláljam a saját utam. Megértettem Csontváry néhány képén, különösen a Mária kútján, hogy a színeknek is külön jelentésük van. Ikonográfiai tanulmányaimból tudtam azt, hogy Szűz Máriát általában piros ruhában, kék köpenyben szokták ábrázolni. Csontváry festményén a ruha alul szinte fekete, a kék felfelé haladva fokozatosan kivilágosodik, miközben a piros belilul. A gyermek Jézus meg zöld, a feje fölött ott van az izzó sárga meg a nappali kék ég: a természet két színe Jézus ruhája. Furcsállottam Mária kéztartását, aki nem megöleli gyermekét – hiszen így nem fognak kisedet –, hanem szinte kipörgeti a képből, elindítja a mozgását. Ennyit megértettem, és azt éreztem, hogy ez az ember tudta, mit fest. Van egy ló a képen, aminek nincs lába, előtte áll egy szamár, de testének takarása mögött keresnénk a lábakat is. A ló szája előtt áll a fal, és parázs színnel izzik.

A ló feje világos, a szamár feje sötét, de a teherhordás miatt kezd megvilágosodni: ő hordja a vizet, ő jót tesz a jelenés viszonylatában. A lónak fehér a feje, és világoskék színű csengő van rajta. A vörös ruhás ember feje fölött ott a templom, a víz nem ömlik ki, nincs medre, nem csorog... Csupa érdekes talány, ami nem más, mint tiszta képi beszéd, ami a jelentés lényegének összesítését képes a nyelvünkben egybeírni. Ez hát a másik pillér, a harmadik pedig a népművészet. Ezek segítségével jártam utamat, és tartok itt.

► **Ez az út többeket megérintett?**

Feleségem néprajzos, de ő is fest, a lányom festő restaurátor, egyik fiam szobrász, a legkisebb fiam pedig régész. Feleségemmel már a főiskola alatt jártuk a falvakat, néprajzi tárgyakat gyűjtöttünk. Együtt végeztük el a néprajz szakot, cikkeink, könyveink is születtek a hagyományról, sok barátot vittünk ebbe az irányba elköteleződésünkkel. Amíg a festői kifejezés módjait kutattam, meggyőződésemmé vált, hogy az egyetemes formákat mások már tudják. Népünk évezredek óta használja képirását, nyilván más népekkel egylényegűen. Mint pedagógus pedig rájöttem, hogy ez a természetes. A kisgyermek is ezt a természetes kifejezést használja, úgy, hogy nem kell rá tanítani. Van vizuális anyanyelvünk, mely belső emberi minőségünkből fakad, és a gyermek egészen az iskoláskorig anyanyelvi szintre fejleszti vizualitását. Éppen e képessége miatt minden alkotó gyermek – ha szerves műveltségbe nőne bele – felnőttként népművészetet hozna létre. Mai szervesen civilizációnk ezt szétzilálja, ezért nagyon nehéz visszatárolni anyanyelvi lehetőségeinkhez.

IN REMEMBRANCE OF SÁNDOR MAKOLDI

For more than 30 years, painter and ethnographer Sándor Makoldi (1945–2017) was a teacher at the art faculty of the college. He published several writings in the field of art, ethnography and pedagogy. As a teacher, he dealt extensively with children's drawings and visual learning in childhood. As a painter, his works were initially dominated by the academic style. Later on, he turned towards surrealist, expressive and dynamical non-figurative painting, until he found his own way of artistic expression in Hungarian symbolic painting. He successfully incorporated Hungarian artistic traditions into a colorist and symbolic world.